

סוגיה ח: סוכה ולולב בשמיני עצרת בחוץ לארץ

*

רקע

בחוץ לארץ נוהגים שני ימים טובים של גלויות, ומקיימים את כל מצוות החג בשני הימים. בשמיני עצרת יש בעיה, שמדין ספק שביעי חייבים בו בלולב וסוכה, ומדין שמיני אין לקיים בו מצוות אלו.

מקורות

א. מו:-מז. "ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן... מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן"

ב. תוס' ד"ה שמיני, מיתב

רי"ף כב:-כג. באלפס, "ולענין מיתב בסוכה... דהוא יום שמע"צ ועבדינן לחומרא"

ר"ן ד"ה והלכתא

ריטב"א ריש ד"ה איכא דאמרי ברוכי כ"ע

מרדכי סי' תשעב

רמב"ם הל' סוכה פ"ו הי"ג

ג. שו"ע סי' תרסח ומשנה ברורה ס"ק ה-ז

ריטב"א ריש ד"ה איכא דאמרי ברוכי

איכא דאמרי ברוכי כולי עלמא לא פליגי דלא מברכינן. בסוכה בשמיני לדידן, כי פליגי במיתב רב סבר מיתב מיהא יתבינן ורבי יוחנן סבר מיתב נמי לא יתבינן. תמיהא מילתא לרבי יוחנן היכי אפשר דלא יתבינן בסוכה בשמיני דכיון דספק שביעי הוא הוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא, וי"ל דכי לא ידעי בקביעא דירחא אין הכי נמי דלכולי עלמא מיתב יתבינן, כי פליגי בזמן הזה דידעינן בקביעא דירחא ולא עבדינן תרי יומי אלא משום מנהג אבותינו וסבר רבי יוחנן שאע"פ שאבותינו דלא ידעי בקביעא דירחא יתבי בסוכה בשמיני מספיקא, אנן לא אזלינן במנהג דידהו בהא כי היכי דלא יזלזלו בשמיני שהוא יום טוב מן התורה לדון אותו כשביעי שהוא חול והיו מקילין בקדושתו, ורב סבר דכיון דבלא ברכה יתבינן בה הא מינכרא מילתא שאינה שביעי ממש אלא ספק ולא יזלזלו בקדושתו, וזה סיוע לרבינו אלפסי ז"ל שכתב דטעמא דלא מברכינן בשמיני בסוכה משום דאתו לזלזולי בשמיני.

הסבר הסוגיה

"הלכתא מיתב יתבינן [בסוכה בשמיני עצרת] ברוכי [ברכת לישב בסוכה] לא מברכינן".

[גמ' מז.]

נחלקו האמוראים האם בחוץ לארץ יושבים בסוכה בשמיני עצרת, שהוא ספק יום שביעי. הסוברים שיושבים בסוכה נחלקו האם מברכים ברכת "לישב בסוכה" על ישיבה זו. הגמ'

פוסקת שיושבים בסוכה ביום השמיני ספק שביעי, אבל אין מברכים "לישב בסוכה". הגמ' אינה מעלה שאלה דומה לענין מצות ארבעת המינים, משמע שפשוט לגמ' שאין נוטלים לולב בשמיני עצרת בחוץ לארץ.

נחלקו הראשונים בהסבר הדין:

הר"ן [כב: באלפס ד"ה והלכתא] מבאר שמבחינה עקרונית, היום השמיני הוא ספק יום שביעי, ולכן יש לנהוג בו את כל דיני היום השביעי, אבל אם ינהגו בו את כל דיני היום השביעי, יבוא לזלזל בקדושת יום טוב, ולכן תקנו חכמים, שלא יברכו על ישיבת הסוכה. רש"י [ד"ה ברוכין] מפרש: "ברוכי לא מברכין – דשמיני הוא ואין שם סוכות עליו". משמע שהוא מפרש שאין מברכים "לישב בסוכה" בשמיני, לא רק מפני שיבואו לזלזל בקדושת המועד, אלא מפני שלא ניתן להפקיע מהיום שם "שמיני עצרת", ושם "סוכות" סותר את שם "שמיני עצרת".

הראב"ה [ח"ב סי' תקסב] מעלה בעיה נוספת, איסור בל תוסיף. לדעת הראב"ה אסור לברך על הישיבה בסוכה, כיוון שאם מקיים מצוה כהלכתה בשמיני הוא עובר על איסור בל תוסיף. לפיכך פוסק הראב"ה שאסור לישן בסוכה בשמיני עצרת, שעל השינה אין רגילים לברך, וממילא בשינה בסוכה הוא נראה כמוסיף על המצוות.

הראשונים מביאים כמה סיבות מדוע אין נוטלים לולב בשמיני עצרת בחוץ לארץ:

תוס' [ד"ה מיתב]: בסוכה אדם יושב גם להנאתו, ולא ניכר שישבה בסוכה בשמיני עצרת לשם מצות סוכה, אבל לולב נוטלים רק למצוה, וניכר שהוא מקיים מצוה של סוכות בשמיני עצרת.

ר"ן [כב: באלפס ד"ה והלכתא] מפרש שנטילת לולב אסורה משום מוקצה, וחכמים לא רצו לבטל איסור מוקצה לקיום מצות נטילה בשמיני ספק שביעי. הר"ן מביא הסבר נוסף, שלולב בשביעי דרבנן, וחכמים הנהיגו בשמיני ספק שביעי רק מצוות מהתורה.

סיכום

שמיני עצרת בחוץ לארץ הוא ספק שביעי ספק שמיני, אין נוטלים בו לולב, יושבים בו בסוכה ואין מברכים עליה, לדעת הראב"ה אין ישנים בו בסוכה.

הלכה

השו"ע [סי' תרסח סע' א] פוסק שבשמיני עצרת בחוץ לארץ, אוכלים בסוכה בלילה וביום מפני שהוא ספק שביעי, ואין מברכים על ישיבתה. המשנה ברורה [סק"ו] מביא מחלוקת פוסקים האם ישנים בסוכה בשמיני עצרת, והוא מסיים שמנהג העולם להקל בשינה. המשנה ברורה [סק"ו] מביא מחלוקת פוסקים האם אוכלים מאכלים פחות מכביצה בסוכה, והוא מכריע שיכול לאכול היכן שרוצה.